

Examen VWO

2021

tijdvak 1
vrijdag 21 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 40 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 We leren (n)iets van de geschiedenis

De tekst 'We leren (n)iets van de geschiedenis' kan door middel van onderstaande kopjes in zes delen worden onderverdeeld:

deel 1: Inleiding

deel 2: Het (on)nut van historische kennis

deel 3: Ons (on)vermogen lessen te trekken uit het verleden

deel 4: Vergelijkingen tussen heden en verleden

deel 5: Poging tot toepassing in de praktijk

deel 6: Slot

- 1p **1** Bij welke alinea begint deel 2, 'Het (on)nut van historische kennis'?
- 1p **2** Bij welke alinea begint deel 4, 'Vergelijkingen tussen heden en verleden'?
- 1p **3** Bij welke alinea begint deel 5, 'Poging tot toepassing in de praktijk'?
- 1p **4** Welke functie heeft alinea 1 in tekst 1 met name ten opzichte van alinea 2?
Alinea 1 toont ten opzichte van alinea 2 met name een
A algemene doelstelling.
B beredeneerde hypothese.
C onterechte constatering.
D vooropgeplaatste conclusie.
- 1p **5** Hoe kan het tekstgedeelte dat bestaat uit alinea 1 en 2 van tekst 1 getypeerd worden?
A als erudiet: uit dat tekstgedeelte blijkt een hoge mate van geleerdheid
B als naïef: uit dat tekstgedeelte blijkt een hoge mate van goedgegelovigheid
C als objectief: uit dat tekstgedeelte blijkt een wetenschappelijke houding
D als sceptisch: uit dat tekstgedeelte blijkt afkeuring van andere meningen

In alinea 4 van tekst 1 vind je een argumentatie. De functie van elk gedeelte in deze argumentatie kan met behulp van functiewoorden worden weergegeven.

- 3p **6** Neem de nummers van zin 2 tot en met 6 van de betreffende tekstgedeeltes over en noteer daarachter het juiste functiewoord. Je mag elk van de genoemde functiewoorden meer dan eens gebruiken. Kies uit de volgende functiewoorden: afweging, argument, nuancering, standpunt, subargument, toegeving, voorbehoud, voorwaarde, weerlegging.

zin 1	Ik heb ... onder historici. (regels 31-32)	constatering
zin 2	Mij is ... dan niet-historici. (regels 33-35)
zin 3	Zij waren ... als niet-historici. (regels 35-38)
zin 4 + 5	Zagen zij ... Helemaal niet. (regels 38-42)
zin 6	Met de ... niet anders. (regels 42-43)
zin 7	Historici onderscheidden ... verwarde tijdgenoten. (regels 43-45)	herhaling standpunt

In alinea 3 en 4 van tekst 1 komt de vraag aan de orde of historische kennis zinvol is of niet.

- 2p **7** Aan welke twee criteria is de zinnigheid van historische kennis af te meten volgens alinea 3 en 4 van tekst 1?
- 1p **8** Citeer uit alinea 6 tot en met 9 van tekst 1 de zin die de strekking van deze alinea's het beste samenvat.

“We hadden op 4 en 5 mei beter gratis poffertjes kunnen uitdelen; dat had evenveel geholpen als al die prachtige toespraken van de afgelopen zeventig jaar.” (regels 101-105)

- 1p **9** Van welk stijlmiddel wordt in de geciteerde zin gebruikgemaakt?

“Als er al een periode is uit ons nationale verleden die velen beschouwen als een leerzaam en bruikbaar verleden, dan is het wel de Duitse bezetting.” (regels 60-64)

- 2p **10** Vat met gebruikmaking van onderstaand schema samen waarom de gebeurtenissen tijdens de Duitse bezetting volgens tekst 1 niet zo leerzaam en bruikbaar blijken als velen denken. Maak daartoe onderstaande zinnen af en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden. Geef geen voorbeelden.

deelzin 1	Weliswaar ...
deelzin 2	maar toch ...

In alinea 19 en 20 van tekst 1 wordt geargumenteed op basis van vergelijking.

- 2p 11 Geef de strekking van alinea 20 weer. Vul daartoe de tweede en de derde regel van onderstaand schema aan.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Relativering	Weliswaar zijn in de geschiedenis patronen waar te nemen,
Standpunt	maar toch
Argument	

In alinea 10 tot en met 13 van tekst 1 staan woorden die suggereren dat er sprake is van een negatieve houding ten opzichte van de media.

- 3p 12 Noteer de nummers van de vijf woorden of woordgroepen uit onderstaande rij waarmee bedoelde negatieve houding in de tekst tot uitdrukking wordt gebracht.

- 1 'de media' (regel 108)
- 2 veronderstelde (regel 109)
- 3 simpele en misleidende (regel 111)
- 4 teloorgang (regel 113)
- 5 gedestilleerd (regels 135-136)
- 6 schurken (regel 142)
- 7 pretentieuze (regel 147)
- 8 fundamenteel anders (regel 156)
- 9 onwaarschijnlijk (regel 159)
- 10 Paniekzaaiërij (regel 164)
- 11 conservatieve stemmingmakers (regel 171)
- 12 politieke disfunctie (regel 176)

“En geldt dat eigenlijk ook niet voor de EU?” (regels 177-178)

Volgens tekst 1 is het antwoord op deze vraag ontkennend.

- 2p 13 Leg uit met welke twee hoofdargumenten dit ontkennende antwoord in de tekst wordt onderbouwd.

Geef antwoord in een of meerdere zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

In het tekstgedeelte van de alinea's 10 tot en met 14 van tekst 1 wordt een aantal historische analogieën besproken en telkens ontkracht.

- 1p 14 Welk algemeen punt van kritiek kan worden gegeven op de analogieën, gelet op de strekking van de tekst?

De analogieën zijn

- A aangedikt en tendentieus.
- B beladen en emotionerend.
- C gedateerd en weinig herkenbaar.
- D onvolledig en versimpeld.

In tekst 1 wordt gesteld dat de historicus “kan uitleggen waarom een analogie niet deugt als basis voor besluitvorming.” (regels 238-240)

1p 15 Citeer uit alinea 19 en 20 van tekst 1 de zin die het best duidelijk maakt waarom analogieën niet deugen als basis voor besluitvorming.

2p 16 Welke drie van onderstaande uitspraken zijn het meest in overeenstemming met de inhoud en het doel van tekst 1? Noteer de nummers.

Deze tekst

- 1 laat zien dat het weinig zinvol te noemen is om het verleden te gebruiken als basis voor analyse van het heden.
- 2 maakt duidelijk dat nuchterheid en reflectie van belang zijn tijdens onverwachte gebeurtenissen en de journalistieke weergave daarvan.
- 3 maakt duidelijk dat politieke beleidsmakers er per definitie geen baat bij hebben om te luisteren naar historici.
- 4 relateert het belang van historische kennis door in te gaan op misvattingen en tegenvallende onderzoeksresultaten.
- 5 schetst een genuanceerd beeld van de auteurs en hun boek *Thinking in Time*.
- 6 zet vraagtekens bij pogingen tot duiding van het heden op basis van kennis van het verleden, zodat het belang van historische kennis wordt gerelativeerd.

Hieronder staan acht zinnen in alfabetische volgorde; de zinnen zijn al dan niet woordelijk aan de tekst ontleend.

3p 17 Noteer de nummers van de vier zinnen die het best passen in een samenvatting van tekst 1.

- 1 De bekendste en meest gebruikte analogie tussen heden en verleden betreft de teloorgang van de Weimar Republiek en de opkomst van het nationaalsocialisme.
- 2 Het historisch proces zorgt steeds weer voor verrassende wendingen en geheel onverwachte gebeurtenissen.
- 3 Historici kunnen de wordingsgeschiedenis van een conflict of beleidsmatig probleem beschrijven, verklaren en gedeeltelijk voorspellen.
- 4 Historici zijn onveranderlijk al even verrast door de gebeurtenissen in hun eigen tijd als niet-historici.
- 5 In kranten en televisieprogramma's maakt men graag gebruik van simpele en misleidende analogieën.
- 6 Over het belang van inzicht in het verleden wordt soms te badinerend gedaan, met name door mensen die er geen verstand van hebben.
- 7 Velen beschouwen de Duitse bezetting als een leerzaam en bruikbaar verleden.
- 8 Wat we zeker weten over de toekomst, is banaal en kan iedereen bedenken zonder inzicht in het verleden te hebben.

“Iedereen met gezond verstand had dit zelf kunnen bedenken.” (regels 234-235)

1p 18 Waar verwijst het woord ‘dit’ uit het citaat naar?

‘Dit’ verwijst naar

- A de aanbeveling om de wordingsgeschiedenis van crises nauwkeurig te analyseren.
- B de conclusie dat je geen historicus hoeft te zijn om tot het geboekte resultaat te komen.
- C de drie aanbevelingen voor mensen die belangrijke beslissingen moeten nemen.
- D het boek *Thinking in Time* van de historicus Ernest R. May.

tekstfragment 1

(1) Volgens de Delftse toekomstonderzoeker, econoom en docent Van der Duin, ook verbonden aan de Fontys Hogeschool in Tilburg, kan de focus op historische parallellen contraproductief werken in maatschappelijke besluitvorming. ‘Steeds verwijzen naar de Amerikaanse invasie in Irak in 2003 slaat bijvoorbeeld de discussie over grondtroepen in Syrië dood. Lessen uit het verleden zijn beperkt. Ik pleit voor meer vrijheid van denken over wat er in deze situatie zou kunnen gebeuren, lukken en misgaan.’

(2) De automatische nadruk op historische continuïteit is volgens Van der Duin niet alleen een vorm van gemakzucht, maar heeft bij bedrijven en overheden ook te maken met gevestigde belangen. ‘De meeste instanties denken op korte termijn, waar veranderingen geleidelijk gaan, behapbaar zijn en dus beheersbaar. Het echt nieuwe is ongrijpbaar en dus moeilijk op te pakken. Voor het gemak negeren ze het dan maar.’

*naar: Martijn van Calmthout
uit: de Volkskrant, 8 december 2015*

- 2p **19** Met welke twee argumenten wordt in tekstfragment 1 het nut van historische kennis gerelativeerd? Noteer de nummers van twee van onderstaande argumenten.
- Het nut van historische kennis is volgens tekstfragment 1 beperkt, want
- 1 door te verwijzen naar het verleden krijgt het unieke van nieuwe ontwikkelingen te weinig aandacht.
 - 2 het is lastig om nut en onnut te onderscheiden binnen wat we leren van de geschiedenis
 - 3 het steevast vergelijken van het heden met het verleden is een vorm van gemakzucht.
 - 4 historische kennis beperkt de mogelijkheid om nieuwe oplossingen te verzinnen.
 - 5 in maatschappelijke besluitvorming werkt historische kennis contraproductief.
 - 6 regelmatig worden veranderingen tegengehouden met een beroep op historische kennis.

- In tekstfragment 1 wordt het begrip 'historische continuïteit' gebruikt.
- 1p **20** Welk begrip uit tekst 1 komt in betekenis (nagenoeg) overeen met het begrip 'historische continuïteit' zoals dat gebruikt is in tekstfragment 1?
- A historische kennis (regels 21-22)
 - B emoties van de waan van de dag (regels 59-60)
 - C bruikbaar verleden (regel 63)
 - D historische analogieën (regel 223-224)
 - E wordingsgeschiedenis (regel 228)
 - F historisch proces (regels 266-267)

tekstfragment 2

De unieke bijdrage van het vak geschiedenis aan de vorming van de leerling is inzicht en overzicht bieden in die enorme wereld die achter ons ligt en tegelijkertijd deel uitmaakt van onze cultuur. Het begrijpen van het heden en het op juiste wijze beslissen over de toekomst, kan niet zonder kennis van de ontwikkeling die ons gebracht heeft waar we nu zijn. Wie niet weet waar hij vandaan komt, weet niet waarheen hij onderweg is. We noemen dit historisch besef. Er zitten schakels tussen verleden, heden en toekomst.

Fragment uit de visienota die Cees van der Kooij en Ton van der Schans namens de VGN schreven en die op vrijdag 4 maart is gepresenteerd op het Tweede Nationaal Geschiedenisonderwijscongres in de EUR. 12-03-2016

In tekstfragment 2 is sprake van een ander gedachtegoed over het nut van geschiedenis dan in de hoofdtekst.

- 1p 21 Citeer uit de eerste drie alinea's van tekst 1 de zin die het meest overeenkomt met de visie zoals die naar voren komt uit tekstfragment 2.
- 1p 22 In welk tekstgedeelte van tekst 1 wordt de visie zoals die naar voren komt uit tekstfragment 2 het meest expliciet weersproken?
- A in alinea 1 en 2
 - B in alinea 12 en 13
 - C in alinea 13 en 14
 - D in alinea 18 en 19

tekstfragment 3

(1) Veel jonge historische wetenschappers kwamen onlangs bijeen voor een internationale conferentie. De politieke instrumentalisering van geschiedenis, bijvoorbeeld bij het gebruik van historische analogieën, was een terugkerend thema in de gastlezingen, workshops en presentaties van de promovendi. Gastspreker Hans Kribbe – tot 2005 werkzaam bij de Europese Commissie en daarna onder meer adviseur van de Russische regering over EU-beleid – was daar heel nuchter over: “Elke poging lessen uit de geschiedenis op huidige politieke kwesties te plakken is een politieke daad.”

(2) Voor politici is geschiedenis een instrument, aldus Kribbe, dat wordt ingezet om politieke initiatieven te legitimeren. In beleidsjargon: gebeurtenissen uit het verleden worden gebruikt om te *framen*. Voor elke historische analogie bestaat een andere gebeurtenis die juist het tegendeel bewijst. Het is de taak van academici, betoogde Kribbe, deze frames te deconstrueren. Leren van de geschiedenis is alleen mogelijk als we ons bewust worden van de relativiteit van de geconstrueerde narratieven.

*naar: Conferentie: 'Reflecteren op geschiedenis heeft zin'
uit: Achtergrond - 17 december 2015 - Auteurs: Marieke Oprel,
Hannah van der Heijde*

In tekst 1 wordt uitgebreid toegelicht wat voor velen het belangrijkste motief zou zijn om de geschiedenis te bestuderen. In tekstfragment 3 wordt daarvoor een ander motief genoemd.

- 2p **23** Benoem deze beide motieven.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 60 woorden.
- 2p **24** Wat moeten historici volgens tekstfragment 3 doen in de visie van Hans Kribbe?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Tekst 2 De fata morgana van een basisinkomen

Een schrijver kan in de inleiding van een tekst op verschillende manieren de aandacht van de lezer trekken.

- 1p **25** Welke manier is in alinea 1 van tekst 2 met name gebruikt?
- A aansluiten bij actuele ontwikkelingen en initiatieven om een basisinkomen in te voeren
 - B een opmerkelijk grote toename in geestdrift voor een basisinkomen onder de aandacht brengen
 - C het indirecte belang van de lezer bij het al dan niet lokaal invoeren van een basisinkomen benadrukken
 - D op ironische wijze de hernieuwde aandacht van bepaalde partijen voor het basisinkomen aan de orde stellen

Tekst 2 kan in drie opeenvolgende delen worden onderverdeeld:

deel 1: Een onhaalbaar plan

deel 2: Onbetaalbare alternatieven

deel 3: In conflict met het stelsel

- 1p **26** Bij welke alinea begint deel 2, 'Onbetaalbare alternatieven'?
- 1p **27** Bij welke alinea begint deel 3, 'In conflict met het stelsel'?

In alinea 2 van tekst 2 wordt geprobeerd Bregmans argumenten voor de invoering van een basisinkomen te weerleggen.

- 2p **28** Geef de kern van deze weerlegging weer en de conclusie die de auteur daaruit trekt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

“Er circuleren ook voorstellen waarbij iedere volwassene een basisinkomen krijgt gelijk aan de helft van de AOW voor een echtpaar (circa 750 euro).” (regels 34-38)

- 3p **29** Noem drie bezwaren die in de tekst tegen deze voorstellen worden geopperd.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- In tekst 2 komt een aantal groepen aan bod die op een of andere manier belang hebben bij het al dan niet invoeren van een basisinkomen.
- 3p **30** Geef voor elk van de onderstaande groepen aan of het basisinkomen, gelet op tekst 2, voordelig of nadelig voor hen uitpakt en geef het hoofdargument daarbij weer.
Gebruik voor het hoofdargument een of meer volledige zinnen. Neem voor je antwoord onderstaand schema over en vul het verder in.

Groep	Voordelig / Nadelig	Hoofdargument(en)
AOW'ers		a)
Bijstandsgerechtigden		b) c)
De overheid		d) e)

- “Het voorstel tot een basisinkomen gaat bovendien voorbij aan het principe van wederkerigheid in solidariteit.” (regels 99-102)
- 2p **31** Leg uit wat genoemde wederkerigheid in solidariteit inhoudt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- Aan tekst 2 ontbreekt een conclusie.
- 4p **32** Noem op basis van alinea 1 tot en met 9 de zes inhoudelijke elementen die beslist in een conclusie zouden moeten staan.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 60 woorden.

Tekst 3 Stiekem ben ik een docent

- In alinea 2 van tekst 3 is sprake van een spagaat waarin de journalist zit.
- 3p **33** Leg de essentie van deze figuurlijke spagaat uit.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- “(…) maar nogal wat journalisten weten die spagaat om te zetten in een mooi ballet” (regels 36-38)
- 2p **34** Wat is er, gelet op tekst 3, nodig om de ‘spagaat’ om te zetten in ‘een mooi ballet’?

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In tekst 3 worden de kwaliteiten van de journalistiek langs de meetlat gelegd.

- 4p **35** Noem uit alinea 4 en 5 zeven verschillende adviezen voor de journalist. Nummer je antwoorden.

In alinea 6 en 7 van tekst 3 worden twee verklaringen gegeven waarom veel wetenschappers niet levendig, helder en eenduidig schrijven.

- 2p **36** Vat deze verklaringen samen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

In alinea 8 van tekst 3 wordt gesproken over de opgave waarvoor een wetenschapsjournalist gesteld wordt. Die opgave wordt 'uitputtend' genoemd.

- 1p **37** Wat zorgt er volgens tekst 3 met name voor dat die opgave uitputtend is?
A de eis om zaken beknopt op te schrijven
B de snelheid waarmee geantwoord moet worden
C het gebrek aan begrip bij geïnterviewden
D het streven naar maximale verdieping

"Ik vind dat niet erg" (regels 9-10)

- 1p **38** In welke alinea van tekst 3 wordt dit weersproken?
A in alinea 6
B in alinea 7
C in alinea 8
D in alinea 9

- 3p **39** Geef een samenvatting van alinea 5 van tekst 3.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In tekst 3 zijn meerdere tegengestelde belangen tussen groepen aanwijsbaar.

- 1p **40** In welke alinea komen de tegengestelde belangen van kranten versus individuele journalisten aan de orde?
A in alinea 2
B in alinea 4
C in alinea 5
D in alinea 6

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.